

JOK-Bladet

Medlemsblad för Järvafältets Ornitologiska Klubb # 1:2020

Årgång
60

*Fågelrapport för år 2019
Möt Rikard Dahlén!
Runor i södra Järvafältet*

*Panorama från 30m-kärret
- var står dubbelbjörken?
Ny serie: Satellitlokalerna*

Notiser, aktuella observationer, exkursionsrapporter, samt vårens och sommarens program med aktuella kompletteringar. Fågelskådarskådning...!?

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK)

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK), bildades 1961 och har allt sedan dess haft till huvuduppgift att observera och värna om fågelfaunan på Järvafältet med omnejd. JOK bedriver idag en intensiv verksamhet på Järvafältet, med målsättningen att området skall innehålla en så art- och individrik natur och fågelfauna som möjligt.

Då Järvafältet är utsatt för kraftig exploatering runt kanterna, utgör klubben en viktig garant mot eventuella övertramp. Detta görs genom fortlöpande dialog med de ansvariga kommunerna, myndigheterna samt andra offentliga och privata intressenter. JOK är lokalförening i Stockholms Ornitologiska Förening (StOF), en regionalförening ansluten till BirdLife Sverige (SOF).

Medlemsavgiften är 100:-/kalenderår - pg **580 132-9** eller Swish på tel: **070-540 20 30**.

Glöm inte att meddela namn, adress, epost och tel.

Klubben har drygt 500 medlemmar.

Läs mer om klubben på hemsidan där du kan hitta kontaktuppgifter för styrelse och andra viktiga funktioner.

JOK-Bladet

Ärgång 60 (grundad 1961)

Nr: 1:2020

Utgas med fyra nummer per år.

Upplaga: 650 exemplar.

Tryck: ÅTTA.45 TRYCKERI, Järfälla

Redaktör och grafisk form: Jorge Lintrup

Båtsman Nähls Gränd 4, 16347 Spånga

Tel: 070-641 60 40

Epost: jorgelintrup@gmail.com

Ansvarig utgivare: Ulf Svahn

Medverkan med material i

tidningen sker endast på ideell basis.

Icke signerat innehåll ansvarar redaktionen för. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera mottaget material.

Facebook: "Fågelskådare på Järva"

Hemsida: www.jokhemsida.se

Adressändring: ulf.svahn@gmail.com

Omslagsfoto: Storlom, St. Öjasjön, Hökensås, av Conny Wolbe, Kristinehamn.

Kverulera mera...!

Den här milda vintern till trots, kan jag bara inte låta bli att leva upp till åsikten om att gubbar i min ålder förvandlas till griniga kverulanter och sura, cyniska misantroper...

Orsak: Cyklister, bilister, mopedister, ryttare, gångtrafikanter, och alla andra idioter som man råkar ut för nästan dagligen!

Som nu sist, då jag skulle ut och vandra i Hanstaskogen tillsammans med hustru och jykke. Underbara dofter, fin massa runtomkring, men... stigen såg ut som rena geggamojan! Fullt med spår av mountainbikes som rivit upp förnan och skapat en sörja utan like. Inte roligt!

Kan man inte ha speciella cykelstigar där de får härja på? Måste de förstöra vandringslederna?

Lika illa är det på andra ställen, där ryttare tagit sig friheten att framföra hästar på vandringsleder. Varför bevakar inte ridklubbar att regler åtföljs?!

I Grimstaskogens naturreservat, strax norr om Kanaan har terrängcyklister byggt hopp och hinder i reservatet. Och ser man inte upp när man promenerar på Järvafältets bommade grusvägar, kan man bli omkullkörd av fartgalna cyklister som fräser omkring i hastigheter runt 40-50 km/t. Särskilt störande är det när man går med kopplad hund som gärna sniffar lite härsan och tvärsan, så att kopplet tidvis är utdraget över vägen. För vanliga cyklister hinner man dra hem hunden, men om det dyker upp en farddåre kan man riskera att det bli ett fatalt trassel.

Redaktionsrutan

Och hur man än vrider och vänder...

...så har man ändan bak! Det finns nämligen inga genvägar till ett hållbart klimat. Man måste helt enkelt offra en del av det liv vi vant oss vid. Det finns inget miljövänligt flyg. Inga miljövänliga bilar, elen till trots. Ingen miljövänlig vegetarisk mat - utan tillsatser av palmolja, soja eller rörsocker. Ingredienser som hotar tropikerna genom de kopiösa mängder man producerar för att få folk att tro att de gör en insats för klimatet.

Allting kommersialiseras och utnyttjas till bristningsgränsen av både lagliga och olagliga exploitörer som berikar sig på efterfrågan. Och så fiser biffkorna för mycket!

Att beskatta bärkassar av plast är i mina ögon bara usel plakatpolitik, för staten gör ju ingenting åt alla andra plastförpackningar gemene man bär hem från affären dagligen. Faktum att bärkassarna i princip är det enda man återanvänder när allt kommer omkring! I fortsättningen får man väl köpa soppåsar på rulle - men jag fruktar att de kommer att bli betydligt dyrare nu...

Så vad göra, förutom att kämpa emot rent politiskt? Kanske man kan lära sig att konsumera mindre, välja vettigare råvaror, byta ut lyxen mot en mer "ödmjuk" livsstil, och faktiskt avstå från att välja värsta SUV:en när du köper bil. Idag är 25% av alla Sveriges bilar tyngre än två ton. Bevare mig väl för att sammanstråla med ett rattfyllto i en sån! För min del tror jag att naturen kommer att slå tillbaka en dag, och då hoppas jag att jag inte längre finns kvar att bevittna det...

Plus och minus...

Kommunala insatser kan både vara riktigt bra, men också vara rent bedrövliga... Till de riktigt positiva hör den nya ingången till observationskullen vid Säby strandäng i Järfälla. Knappt hade vi (= undertecknad och Ulf) hunnit föreslå en vinklad ingång vid ladan, så var den plötsligt klar! Vi tackar så ödmjukt! Låt vara att vi får blunda för det faktum att den lilla bänken vid ladan numera förvandlats till kaffeved...

Sundbybergs kommunalgubbar får däremot minuspoäng flera gånger om för sin hantering av ugglestubben vid Ursviks äng. Nog undrar man hur de tänkte??? Vi misstänker att man tycker sig ha tagit hänsyn till förbisprängande motionärer, och att man inte velat ta risken att få ersätta någon för att ha blivit krossad av den något anfrätta stubben. Men borde man inte ha väntat med ingreppet till senare under året då man kunde vara säker på att den inte påbörjat någon häckning...?!?! Skämsmössa på! Stockholm får också minuspoäng för den nya idiotiska inhägnaden av Hägerstalundstenen, som ingen kan gå fram till längre. ☒

TACK FÖR ORDET!

JOJJE LINTRUP, redaktör

Fotografierna och texterna i JOK-Bladet...

...är samtliga inlämnade på ideell basis utan att någon ersättning utgått, och är därför enormt viktiga bidrag till naturskyddet i vårt verksamhetsområde och på annat håll. Stort tack till alla som bidragit!

Så stödjer du JOK!

Bli medlem, så får du:

- JOK-Bladet fyra nummer per år
- delta i klubbens alla vandringar - gratis
- anmäla dig till klubbens fågelresor (som brukar ha ett begränsat deltagarantal) till självkostnadspris
- följa med på klubbens långexkursioner till självkostnadspris
- delta i aktiviteter med likasinnade som hjälper dig tillrätta när du behöver det
- inbjudningar till klubbens innekvällar och föredrag under årets mörka månader
- delta i klubbens övriga verksamheter, som t.ex. holkuppsättning, vintermatning, etc.
- röst- och motionsrätt på årsmötet med möjlighet till påverkan över verksamheten

Medlemsavgift:

Medlemsavgiften är 100:- per kalenderår.

Ge bort ett medlemskap:

Ett medlemskap är en gåva som räcker ett helt år. Både mottagaren och klubben gynnas, och självklart också våra fåglar i naturen! Eller ännu bättre: [Värva en ny medlem!](#)

Minnesgåva:

Hedra en persons minne med en minnesgåva till JOK. Pengarna går oavkortat till klubbens vinterfågelmätning eller till andra naturvårdsprojekt. Markera gärna vilken verksamhet som du vill ska mottaga gåvan.

Betalning:

Plusgiro: **580 132-9**

Swish: **070 540 20 30** (Björn Wester)

Doppingdekalen säljs av Mats Weiland, Karin Callmer (caféet), Tommy Carlsson (30m-kärret), Bengt Sundberg (fågelvandringarna), samt Jojje Lintrup. Vinsten går oavkortat till fågelmatningarna på Järva fältet.

Ordföranden har ordet:

Ett nytt år med nya möjligheter.

2019 var ett år som inte gav några nya arter till Järva fältet och totalt sett 177 arter vilket är hela 22 arter lägre än toppåret 2012. Man kan fråga sig om det är tillfälligheter eller om det finns en trend bakom utvecklingen. Det är självklart så att bebyggandet av flygfältet påverkar negativt. En del vadare har funnit sina rastplatser där under sträcken som exempelvis spovar och pipare. Själv har jag såväl kornknarr som vaktelobservationer från flygfältet och det är klart att det inte är lika lätt när det nu byggs så det knakar. Å andra sidan har berguven setts och hörts från byggkranar i området. En fin möjlighet som vi fick under slutet av 2018 och in i 2019 är invasionen av tallbit som glatt så många. Väldigt fina fototillfällen har gjort att alla och envar nu kan ståta med kort på dessa vackert färgade fåglar. Även den svarthalsade trasten i samma härliga rönnbärsallé adderade.

Den milda vintern har skapat en speciell situation med väldigt lite fåglar på matningarna och öppet vatten på ställen där det normalt sett är is. Vissa dagar är roligare än andra och den dag när jag skriver detta har jag gått runt Säbysjön och nedåt Väsby gård med sällsynt tomt i protokollet. Ingen kattuggla i Djupaneken, bekräftade på något sätt arttorkan.

Från styrelsearbetet kan rapporteras om utökad verksamhet på Järva fältet. Vandringar på olika delar av fältet är något som är väldigt populärt. Exempelvis kom 18 personer till Hasse Ivarssons vandring runt Råstasjön i februari och antalet personer som följer med på Bengt Sundbergs vandringar är fortsatt högt. Vi kommer att fortsätta och i takt med att vi får fler personer som kan leda nya vandringar kommer det bli fler. På barn- och ungdomssidan kommer vi att genomföra aktiviteter under åtminstone våren. Kontakt är tagen med ett antal mellanstadieskolor för att kunna erbjuda exkursionsmöjlighet för de som vill. Även här är det snarare tillgången på exkursionsledare än intresset från skolorna som är begränsningen. Vi är nu en klubb med mer än 500 medlemmar. Det är många, men det fanns alltid en avtappning, varför vi kommer att genomföra aktiviteter för att attrahera nya medlemmar. I samband med vårens sträckaktivitet och fågeltornskampen kommer vi att ha en verksamhet och försöka få nya medlemmar. Har ni vänner som är huggade spekulanter på att bli skådare ska ni ta med dem till dessa. För övrigt är alla bidrag välkomna. Varför inte ge bort ett medlemskap i födelsedagspresent eller liknande.

Men det viktigaste är ändå att komma ut i naturen och få njuta av den fina tid som kommer. I skrivande stund är talgoxar, blåmesar och grönfinkar i full gång men det bästa har vi framför oss. Väl mött i fält! ☒

ULF SVAHN, ordförande

Klubbstyrelsen 2020:

Ordförande (programansvarig): Ulf Svahn, Barkarby (ulf.svahn@gmail.com)

Sekreterare: Mattias Järvinen, Blackeberg (mattias@jaervfoto.se)

Kassör: Björn Wester, Rotebro (bjorne.wester@gmail.com)

Ledamot & redaktör: Jorge Lintrup, Flysta (jorgelintrup@gmail.com)

Ledamot, kafé & innekv: Elisabeth Eklund, Åkersberga (elis9991@gmail.com)

Ledamot, utflykter: Bengt Sundberg, Edsberg (bengt.sundberg@posten.se)

Ledamot, innekvällar: Johan Wallin, Kista (cj.wallin@gmail.com)

Ledamot, familjeaktiviteter: Ingrid Stenman, Viksjö (ingrid@lekajamt.se)

Ledamot, webmaster: Åke Jernberger, Viby (norrving1@outlook.com)

Rekordgammal råka

Natten mellan 8-9 december dog en gammal trött och medtagen råka som hade hamnat hos Fågelskydd Spillepeng, en rehabiliteringsenhet för fåglar i Skåne. Det som var speciellt med den, var att den var ringmärkt, och att ringen var mycket sliten. Det visade sig att råkan var rekordgammal. Råkan ringmärktes som adult fågel, alltså minst 2 år gammal, vid Torreberga utanför Staffanstorp i Skåne i juli 1996. Det innebär att den var född senast 1994 och att den var minst 25 och ett halvt år gammal när den dog. Tidigare åldersrekord i Europa slogs därmed med 2,5 år. Råkan verkar dessutom vara den äldsta kända kråkfågeln i hela Europa. Den som kommer närmast enligt kännedom är en 23 år och 3 månader gammal korp. Råkan skickades till naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Den är med råge vetenskapligt intressant. (Facebook) ☒

Bikryss i Råstasjön...

Det var i naturreservatet Råstasjön i Solna som det i somras hittades ett träkägelbi (*Coelioxys alatus*). Fyndet gjordes av Petter Andersson, miljökonsult på Calluna, som gjorde en insektsinventering på tio platser i Solna. Biet artbestämdes av experten Lars Norén och har aldrig tidigare påträffats i Sverige. Träkägelbiet är en boparasit hos trätapetserarbetet (*Megachile ligniseca*), som anlägger sina bon i död ved. (Natusidan) ☒

Magasinet gick i graven

Det gamla 200 m långa militära magasinet med de många portarna nedanför Bromsten är borta. Sakta men säkert har portarna demonterats, så att den enorma inre ytan uppenbarats. 200m x 25 är 5000m² golvyta plus cirka 2500m² utrymme i en övervåning, ger 7500m² som nu försvunnit till slut. Jag minns att vi samlades utanför längan när jag var i femtonårsåldern, för att transporteras ut på Järvafältet med en lastbil som stod parkerad i byggnaden. Vi var ett helt gäng med unga pojkar, som tyckte det var jättekul att leka krig med "riktiga grejor". Med oss hade vi musergeväp och lösa skott. Sen övade vi överfall från något av de många värnen som fortfarande påträffas över hela Järvafältet. Dagen avslutades alltid med kaffe och släta bullar i Tånglöt (nuförtiden brukshundklubb). Hur det kunde gå till?? Jo, vi var anslutna till Hemvärnet och utgjorde en ungdomsgrupp däruti. ➔ (JL) ☒

Bro för häradsvägen

En ny bro avsedd för den gamla häradsvägen mellan Järfälla och Sollentuna kyrkor som det berättades om i förra numret, har uppförts över den kommande förbifarten mellan Akalla och Hägerstalund. Redaktionen missade att ta med den i notiserna i nummer 3-4:2019, och tar igen skadan nu i stället... När fotot togs var den ännu inte ansluten till häradsvägen, som fotot är taget ifrån. ☒ ➔

Ventilationstorn

Mitt på naturreservatet vid Igelbäcken kommer ett ventilationstorn för den nya tunnelbanan att byggas. Det kommer att bli åtta meter högt och vara timrat på utsidan. Som kompensation för ingreppet i reservatet (*Var har vi hört det förut???!)* så kommer tornet förses med tornseglarholkar. (Region Stockholm) ☒

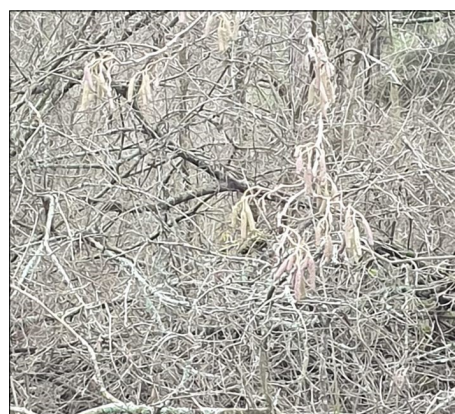

Gott om ankor...

...och tryckfelsnissar i förra numret, konstaterar redaktionen. Vi beklagar såklart, och skyller på att det blev stressigt mot slutet i vår strävan att hinna bli klara före julhelgen. Sorry! (JL) ☒

Den varma vintern...

...orsakade att hassel och klibbal blommade redan i mitten av januari - till förfång för pollenallergiker. Här följer två foton tagna av redaktören från den 16 och 17 januari:

Magasinbyggnaden ett par månader innan den försvann.

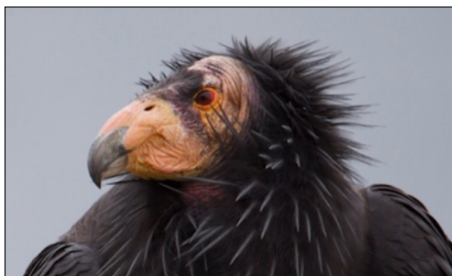

Guamrallen räddad

Guamrallen (*Gallirallus owstoni*) anses nu äntligen vara utom akut fara och flyttas från "utrotad i det vilda", till "hotad", på rödlistan. Det är den andra fågelarten man lyckats rädda genom att fånga in de återstående viltlevande fåglarna och bygga upp stammen via kontrollerad uppfödning. För att guamrallen ska ha förutsättningar att överleva på ön Guam i Stilla havet, måste ormen *Boiga irregularis* - som inplanteras där och som är orsaken till guamrallens försvinnande, utrotas. Tillslvidare lever ett litet men säkert bestånd av guamrallen på den lilla ormfria ön Cocos Island alldeles utanför Guam. (BirdLife International) ☒

Kaliforniakondoren först

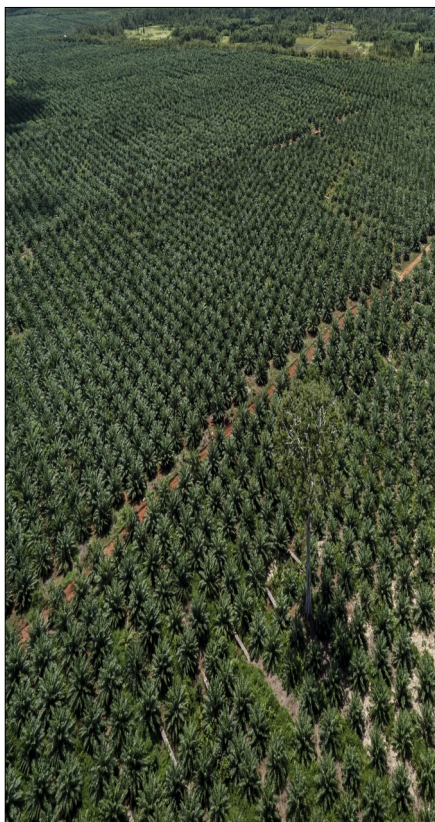
Kaliforniakondoren (*Gymnogyps californianus*) stod även den för ett totalt utrotande för ett antal år sedan, inte minst sedan countrysångaren Johnny Cash och hans systerson av misstag orsakade en större skogsbrand där de campade i Los Padres National Forest, varvid en stor del av de kvarvarande ytterst sällsynta kaliforniakondorerna omkom när de satt på nattkvist i ravinen. Året var 1969 och 49 fåglar omkom i branden, nästan hälften av världspopulationen. Den spillra som blev kvar i det vilda fångades sedermera in och räddades undan total utrotning, och var således den första arten att räddas på detta sätt. Huruvida "The Man in Black" var inblandad i räddningsaktionen är inte känt. (LA Weekly) ☒

Gravt missriktat "miljötänkande"...

Norska Regnskogsfonden rapporterar att en yta i regnskogen stor som Belgien hotas när flygindustrin försöker ställa om till fossilfria bränslen. Dessa biobränslen är ofta baserade på palm- och sojaolja från länder som Indonesien och Brasilien och det finns en tydlig koppling mellan flygbränslen och regnskogsskövling.

Enligt rapporten kan en ökande efterfrågan på palm- och sojaolja leda till att 3,2 miljoner hektar regnskog avverkas för att bli plantage. (SVD och Natursidan) ☒

Landskapsplanering av skog – för biologisk mångfald och ett varierat skogsbruk

Rapporten presenterar en metod för landskapsplanering av skog med syfte att främja biologisk mångfald och ett varierat skogsbruk. Den belyser även landskapsplaneringens rättsliga och ekonomiska förutsättningar. Enligt forskarna kan landskapsplanering bidra till att uppfylla politiska mål och rättsliga krav på skydd för arter och livsmiljöer, som antagits internationellt, inom EU och nationellt. Planeringen bör kopplas till tydliga mål, exempelvis bättre förutsättningar för de arter som vi förbundit oss att bevara. En proaktiv och strategisk landskapsplan behöver inte innebära mer avsättningar än i dagens skogsbruk men kan ändå ge större naturvårdsnytta. Enligt forskarna skapar landskapsplanen bättre förutsebarhet för skogsägare, men markägarna kan påverkas olika mycket. Planen bör därför kombineras med ekonomiska styrmedel. Forskarna har genomfört simuleringar för att visa de finansiella effekterna, och diskuterar införandet av en fond som används för att kompensera skogsägare som tar ett större ansvar för bevarandearbetet. Forskningen har finansierats av Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens verksamhet. (SNV) ☒

Rapporten (PDF) som publicerats av Naturvårdsverket kan laddas ner här: <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6909-4.pdf?pid=25937>

Foto: Roger A. Halvarsson - RAXAH

Ratta-tatta-tå!

Hemvärnet har, som många inte känner till, ungdomsverksamhet för barn mellan 15 och 18 år. Det hade man i slutet på 60-talet också. Nuförtiden får barn inte övas i strid, men i vår ungdom var inte det något problem. Vi fick ut samma utrustning som vuxna hemvärnsmän, och det var det som var grejen; nämligen att få leka krig med riktiga gevär och k-pistar.

Här intill ser vi kompisen Janne i hotfull position med sin k-pist. Fullt uniformerad i arméns m59-stass som han själv köpt i ett av regementen inne på Östermalm.

Övningarna genomfördes på Järvafältet, både dagtid och nattetid, och jag har ett minne att jag dråsade rätt ner i ett värn en natt då vi hade nattorientering och bara fick lysa oss fram med karta, kompass och plåtficklampans röda sken.

Vår romans med krigandet varade dock inte länge. Vi kom snart att hamna hos de övriga 68:orna i Vietnamdemonstrationerna. (JL) ☒

Foto: Göran Lundqvist

Årets rarris (hittills)...

...måste ändå vara den svarthalsade trast som upptäcktes på Järvafältet strax efter nyår - av folk som fotade tallbitar! Arten var tidigare registrerad alldeles utanför Järvafältet, bland villorna i Duvbo, bara några hundra meter från Järvagränsen... Men nu var den verkligen innanför gränsen, vid Esbogatan 18 som ligger ett stenkast från Hanstaskogen.

Fågeln, en hona, upptäcktes av Per Thyberg den 5 januari och var kvar i tolv dagar. Då den hade för vana att bara äta på oregelbundna tider på dagarna, blev väntan lång för många av deltagarna, varvid en del gav upp utan att ha haft framgång.

Självklart blev besökarna många, och deras tålamod imponerade på folk som arbetar åt firmorna inne i husen... Så mycket att anställda på ESSVE ställde ut två stora pump- termosar med kaffe, samt kakor och godis till alla skådare som lufsade omkring på parkeringen vid deras ingång.

JOK har givetvis passerat på att tacka för den fina gesten som var mycket uppskattad. Svarthalsad trast, *Turdus atrogularis*, som tidigare klassades som en underart av taiga-trast, har observerats drygt 150 gånger i Sverige, med tyngdpunkt främst i Norrland. Arten häckar i Sibirien bortanför Uralbergen och har sitt vinterviste i sydvästra Asien. ☒

Två långväga frusna men glada skådare som låter sig bjussas på fika och godis av snäll kontorspersonal på firman ESSVE som tillverkar diverse byggprodukter.

Nyårsplocket 2020 - en ljummen historia...

Helt traditionsenligt genomfördes JOK: s nyårsplock i trakten av Nyköping och lika traditionsenligt lyckades vi inte uppnå den magiska 60-artersgränsen i år heller. Det kom inte som någon större överraskning då det milda vädret gör att färre fåglar drar sig till matningarna och de blir mer utspridda då födöläget är betydligt gynnsammare än vid en sträng vinter. Ändå förde turen med sig en del spektakulära upplevelser. Vid Strandstuviken fanns en blandad vigg bergandsflock på mer än 10 000 individer. Det är alltid svårt att uppskatta så stora flockar och det kan gott ha varit i nivå 15 000 som uppskattades någon dag innan. Under vår tid vid stranden fick några havsörnar stora delar av flockarna att flyga iväg i ett svårslaget skådespel. Bekväma observationer på bergand i olika dräkter samt nära observationer av hane och hona av salskrake adderade till upplevelsen.

Vid Brandholmens reningsanläggning kunde skäggmes framför allt höras men även ses i korta flygturer. På plats fanns även åtminstone en, kanske två, vattenralar. Den kungsfiskare som setts i området höll sig dock borta. En stenknäck visade sig och är en inte helt vanlig art på dessa turer.

Ängstugans fågelmatning var som vanligt en bra bidragsgivare där det fanns såväl bo- som bergfink och även gulsparv. Vid Örstigsnäs skogsmatning var det ovanligt lättskådat och ihop med lunchen kunde alla på förhand förväntade mesarna plockas in. Även en trädkrypare adderade till stället storhet.

I valet mellan de olika havslokalerna blev det Hummelviks hamn med Ängudden som drog det längsta strået. Tiden och ljustet är styrande så det är svårt att hinna med mer än ett. Tyvärr bara storskarv men så är det. Man vet aldrig innan.

Turen avslutades med ett försök att få den hökuggla som hade syntts uppe vid Öster Malma gård. Trots det gediget försök i det begynnande mörkret kunde den inte återfinnas men på vägen dit hängdes både orm- och fjällvråk in vilket adderade tillsammans med den spillkråka som visade upp sig, så helt lottlösa blev vi inte.

Med på den helt fullbokade exkursionen var Ulf Svahn, Stig Holmstedt, Lars Berglund, Kerstin Nordenadler, Karin Oknemark, Per Claesson, Hans och Ann-Margreth Jörnvall, Kjell Sahlberg, Anders Joachimsson, Hans Karlsson och Ingrid Stenman som tillsammans lyckades få ihop 47 arter. Två färre än förra året. ☒

ULF SVAHN

Svarthalsad trast

Så var det Järvafältets tur att få en svarthalsad trast. En honfågad, med stor sannolikhet, ung fågel rapporterades första gången den 5 januari av Per Thyberg. Den var kvar i skrivande stund åtminstone till den 16 januari. Fyndplatsen är den närmast legendariska rönnbärsallén vid Esbogatan där tallbit har hittat sina rönnbär denna gång och den gång de invaderade i stor skala förra gången år 2000. (Se även notis här intill!)

Fortsatt tallbitsinvasion

Den tallbitsinvasion som startad i oktober 2019 är fortsatt igång. Upp till ett 40-tal tallbitar har setts i och kring rönnbärsträden på Esbogatan 12 – 18 i Akalla industriområde under hela perioden. Det har blivit väldigt fina möjligheter för studier, fotografering och rena njutobsar då de som vanligt uppträder orädda. Deras födosökande som innebär att de äter kärnan i rönnbäret och slänger resten har kunnat studeras i detalj och dessutom gjort parkeringsplatsen lite kladdig.

Att isen inte har lagt sig under vintern innebär att sjöarna har varit tillgängliga i hög grad. Detta har medfört att många andfåglar och svanar har observerats. Således har både fiskande storskrakar, knipor och flera svanar observerats i Säbysjön i mitten på februari. ☒

Snatterand

Där har det under perioden funnits ett mindre antal snatteränder i par i Råstasjön.

Gräsand

Har funnits i stora mängder i Kyrkdammen, Råstasjön, Lötsjön och Ravalen.

Knipa

Även knipa har observerats Kyrkdammen, Råstasjön, Lötsjön, Säbysjön och Ravalen.

Vigg

Vigg har synt under hela perioden från förra rapporten i Råstasjön och Lötsjön. En observation från Översjön av 5 individer gjordes den 24 november.

Storskrake

Rastande storskrakar har också utnyttjat de öppna vattnen och har synt i alla våra sjöar under perioden.

Nils Eng

Salskrake

Den betydligt ovanligare salskraken gjorde ett kort besök i Säbysjön den 23 december. 2019 var dock ett ovanligt skralt år för salskrake. Förutom decemberfyndet har den setts två gånger till varav en i Råstasjön. Det är ett mycket lågt antal observationer.

Knölsvan

Öppet vatten och tillgång till föda är styrande för knölsvanen och det milda vädret har gjort att det har funnits goda tillgångar på föda och de har därför blivit kvar. Observationer finns från såväl Säbysjön som Ravalen, Råstasjön och Översjön.

Sångsvan

Sångsvan har också observerats i högre utsträckning än normalt och även det är kopplat till den milda vintern. Rastande observationer har gjorts i Ravalen, Säbysjön och strandängen.

Grågås

Även grågås har gynnats av vädret med ett större antal rastande och stationära observationer i framför allt Lötsjön och Råstasjön. Årets första observationer på Säby strandäng kom redan den 19 januari.

Grönsiska

Ovanligt stora flockar av grönsiska har observerats över hela Järvafältet. Det parat med att ovanligt få gråsiskor har setts gör att 2019 sticker ut på "sisksidan".

Vinterhämpling

Vinterhämplingen har glatt oss även i år med många observationer på gamla flygfältsområdet där det fortfarande finns lite vildvuxen vegetation med örter. Den stora frågan blir vad som händer när allt blir uppstädat och snyggt. Om inte annan planerad växtlighet kan locka är risken att de inte längre hittar hit.

Kattuggla

Kattugglan är en åretruntfågel på Järvafältet och har setts på Ursviks äng (se notis uppe till höger), vid Hägerstalund, och vid fågeltornet vid Säbysjön. Lite oroväckande har ingen rapportering av kattuggla gjorts i den gamla fina lokalen vid Djupanecken. Kanske att den är borta och att vi får vänta på att en ny uggla tar över. ☒

Påminnelse!

Vi saknar fortfarande medlemsbetalning från många medlemmar, så kolla att du verkligen har betalat avgiften för 2020. Om klubben inte får in avgifterna riskerar vi att inte kunna ge ut JOK-bladet som tänkt.

Och apropå kattugglor...

...så hade Sundbybergs stad det dåliga omdömet att säga ned högstubben vid Ursviks äng som var bebodd av en kattuggla, den 20 februari i år. Stubben, som stod omedelbart nedanför krutbanans viadukt, var visserligen anfränt och på väg att murkna, men inte desto mindre ett kärt tillhåll för en kattuggla sedan flera år.

En dagisgrupp gick förbi stubben vid 11-tiden så att barnen fick lära sig lite om uggla som var på plats, men när Hao Jin passerade förbi där två timmar senare möttes han av en nedsågad högstubbe.

Det blev förstås stora rabalder från alla som fick reda på kommunens idiotiska tilltag och tjänstemännen slutade att svara i telefon. I skrivande stund verkar man väldigt ångerfulla och lovar att sätta upp en (Jo-men-visst!) "kompensationsholk" på platsen. De kanske skulle skicka både tjänstemän och "gubbar" på kurs för att undvika dylika "misstag" i framtiden! ☒

Foto: Kjell Jonsson

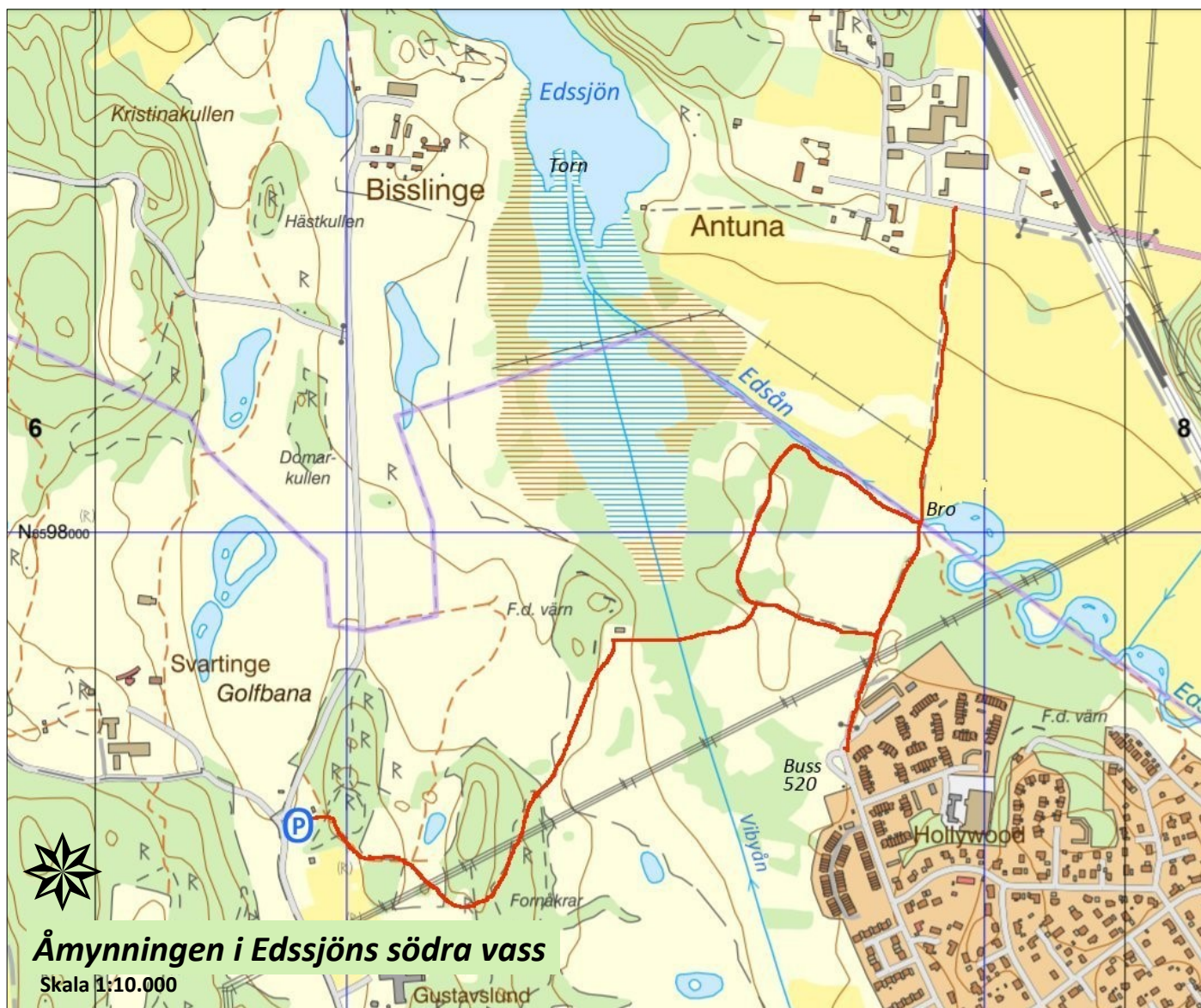
Foto: Hao Jin

Ny fin genomgång till obs-kullen vid Säby strandäng!

JOK har lyckats förhandla sig till en ny genomgång av typen "dra in magen" vid röda ladan nedanför stallen vid Säby gård. Så nu kan alla som inte längre vill leka Tarzan tryggt promenera in utan att några kreatur kan smita ut. JOK tackar så hjärtligt för Järfälla kommuns snabba insats och kommer att nyttja den flitigt vid våra fågelexkursioner. Toppen! ☒

Foto: Kjell Jonsson

Edsån och Edssjöns södra vass

av BJÖRN WESTER, Rotebro

Först ut i denna artikelserie är Edsån och Edssjöns södra vassområde. Området ligger endast ett stenkast från Järvafältets nordgräns (närmare bestämt 1,5 km) och kan ses från Överby gård invid Rotebro. Gränsen mellan Sollentuna och Upplands Väsby kommuner går mitt i Edsån.

Hur man hittar hit?

Är du ekoskådare tar du enklast pendeltåget till Rotebro station, och följer sedan järnvägens västra sida norrut. Efter en knapp kilometer korsar Edsån järnvägen, och där börjar gång- och cykelvägarna på åns sydvästra sida. Alternativt tar man buss 520 från Rotebro station till Holmboda, så ligger ån och vassområdet alldeles norr därom.

Åker man bil parkera på golfbaneparkeringen i sydvästra delen av kartan (= P), för att hitta dit ta vägen norrut från Överby gård. Alternativt får man trycka in bilen i närheten av vändplanen för buss 520 på Holmbodavägens norra ände i Rotebro, men där saknas allmänna parkeringar.

Cykel är förstås alltid ett bra alternativ!

Lokalbeskrivning

Edsån rinner åt västnordväst från sjön Norrviken till Edssjöns södra spets, där den går ihop med Vibyån. Den ån är Ravalens utlopp och rinner norrut från Ravalen via Skillinge golfbana och Rotebro Golf till Edssjön. Området där åarna strålar samman utgörs av ett större vass- och våtmarksområde, som lockar till sig många spännande fågelarter.

Väster om vassområdet, och söder om Bisslinge, ligger Svartinge golfbana. Där går vassen, med intilliggande smala strandängsområde, att överblicka från allén mot Bisslinge. Observera att det inte är tillåtet att köra bil i allén och att golfbanan, som ligger mellan allén och vassen, naturligtvis

bara kan beträdas vintertid.

I söder och sydost avgränsas vassområdet av buskrika marker som drar mycket fågel. I sydost ligger en gammal soptipp, utfylld med mycket jord, men den är tyvärr inte så hög att den ger bra utsikt över vassarna. Öster om vassarna, mellan Antuna och Edsån, är det öppen mark. Den norra delen består av odlad åkermark, populär för hungliga gäss, medan den södra delen består av hagmark som betas av kor och får. För bara några år sedan gjordes Edsåns sträckning om, ån serpentinerades och tre dammar anlades som är attraktiva för änder och vadare. Söder om ån är ett översvämningsområde med en riktigt fågelrik lövskog.

Var och när skåda här?

Söder om de nyanlagda dammarna går en likaledes nyanlagd gångväg som ger en god överblick över dammarna, och längst i väster, där vägen stöter på gång- och cykelvägen från Rotebro till Antuna, finns en liten kulle alldeles söder om den västra dammen. Från den kullen kan man spana av såväl äng-

Järvafältets
satelliter

arna och fälten söder om Antuna som den västra, fågelrikaste dammen. På vintern, om det är fruset, och på våren/försommaren om vattenståndet inte är för högt, går det att följa åns södra sida ända in i vassen och ibland ända fram till en låg, ranglig plattform/torn där ån rinner ut i sjön. Senare på sommaren blir här oftast igenväxt och svårframkomligt.

En ny gångväg med en längre gångbro korsar Vibyån i buskmarkerna strax söder om vassen, och det är den gångvägen som fortsätter till golfbaneparkeringen.

Den intressantaste årstiden att skåda här är nog våren och försommaren, då vassen, våtängarna och hagmarkerna attraherar många arter. Men även vintrarna är intressanta då ån brukar gå öppen och locka udda övervintare.

Vilka arter kan ses här?

Brun kärrhöök häckar nästan varje år, och vissa år hörs även rördrommen tuta i vassen. Vattenrallen häckar regelbundet, den övervintrar ofta och kan då bäst ses och höras där Edsån rinner in i vassområdet. Även rördrom har övervintrat vid ett par tillfällen. De nyanlagda dammarna lockar änder och gäss om våarna, ofta också smådopping, men även rastande vadare i maj, och mindre strandpipare har häckat de senaste åren. Lokalen är kanske främst känd för sin nattsångarpotential, och näktergalarna runt vassen är många. Här sjöng som mest minst 5 gräshoppsångare samtidigt flera försomrar på 80-talet, men arten har ju nu minskat kraftigt, dock hördes en gräshoppsångare sjunga även 2019. Såväl flodsångare som vass- och trastsångare har noterats mer än ett år, och både kärrsångarens härmningar och den småfläckiga sumphönans pisksnärtar har hörts ljuda från vassen under många ljusa försommarnätter. Tillfälligt har kornknarrrens "crex crex" och vaktelns slag hörts från ängarna norr om ån.

På hösten är lokalen svårskådad då den kan bli ganska igenväxt, men många flyttfåglar rastar här även då. Under flera år på 80-talet ringmärkte Thomas Wenninger blåhakar i vassen. Han satte upp ett 20-tal slöjnat inne i vassen (mellan Edsån och Vibyån) den 20 augusti och tog ned dem den 20 september. Resultatet var lysande – han ringmärkte cirka 100 blåhakar varje år, och dessutom fångade och märkte han flera videsparvar. Bägge dessa arter har ju minskat kraftigt på senare år, men det rasat garanterat ett antal blåhakar i vassen fortfarande.

Bland andra sällsynta arter som setts på lokalen kan nämnas att lappuggla sågs 2008 och att pungmes har häckat i björkar söder om vassområdet 1989 och 1990. ☒

STUNDANDE PRO-GRAMPUNKTER:

Fågelvandringar:

Söndagsvandringar med Bengt Sundberg: 29/3 och 26/4. 09:00 Naturskolan Väsby. Kvällsvandringar med Ulf Svahn eller Johan Wallin: 5/5, 12/5, 19/5, 26/5 och troligtvis ett par veckor också in i juni. Samling 18:30 vid Säby gårds yttre parkering.

Sträckskådning

den 4 april

Vi kollar vårfågelsträck vid 30-meterskärret. Start 08:00 (du kan komma tidigare om du vill) och fram till 12:00. ☒

Fågeltornskampen den 9 maj

Fågeltornskampen går i korthet ut på att under den lördagen som infaller mellan 3 och 9 maj bemanna svenska fågeltorn med lag som ska räkna alla fågelarter som hörs och ses. Evenemanget utformas som en tävling mellan de svenska fågeltornen och en landskamp med Finland och Danmark. Vi i JOK bemannar Olles Torn vid Säbysjöns södra ände och alla som vill delta är välkomna dit. Kampen pågår mellan 05:00 och 13:00. Parkera din bil vid 30-metersparkeringen och gå några hundra meter till tornet inne i lunden. ☒

Fågelskådningens dag den 10 maj

Söndagen den tionde maj är det den årliga Fågelskådningens dag, som är en dag då alla fågelskådare i Sverige går ut och gör gemensam sak för att locka intresserade att prova på att skåda fågel. JOK går denna dag ut till fyra platser, *Väsby sjö-äng*, *Säby strandäng*, *30-meterskärret* och *Olles torn*, och bjuder in alla intresserade att delta i vårfågelskådningen. Det kommer att finnas informationsbord med utdelning av JOK-blad, försäljning av doppingdekaler, samt gratis fika och kaka till alla sugna. Erfarna ornitologer kommer att låna ut sina kikare och tuber för alla att prova på, och den som vill kan på plats erhålla medlemskap i fågelklubben. ☒

Ölandsresan 13-17 maj...

...är fullbokad sedan länge. Välkommen att anmäla dig till nästa år, eller höstens resa som infaller i november. ☒

Mer info på hemsidan:

www.jokhemsida.se
arrangeras i samarbete med

Lär känna vår populäraste s

Föreställ dig att du tar dig en promenad och väljer att gå öster om Säbysjöns södra del. Då hamnar du så småningom vid P-platsen mellan gamla flygplatsen och Igelbäckens utlopp från Säbysjön.

Området är präglad av återkommande översvämningar, och utgör egentligen en del av sjön. Ett träsk fyllt med starr, svärdsilja, vass och kavelkun helt enkelt. Ute i träsket och på omgivande betesmarker finns kvarlämningar från tiden som artilleriets skjutbana, och namnet, 30-meterskärret stammar från den militära tiden.

På förmiddagarna nästan hela året runt står alltid några fågelskådare cirka trettio meter ut i gårdet med sina tubkikarstativ. De räknar sträckande fåglar, samt många andra fåglar som dras till träsket för att födosöka. 30-meters är nämligen västra Stockholms förnämsta sträcklokal, där många fåglar flyger förbi under sin migration.

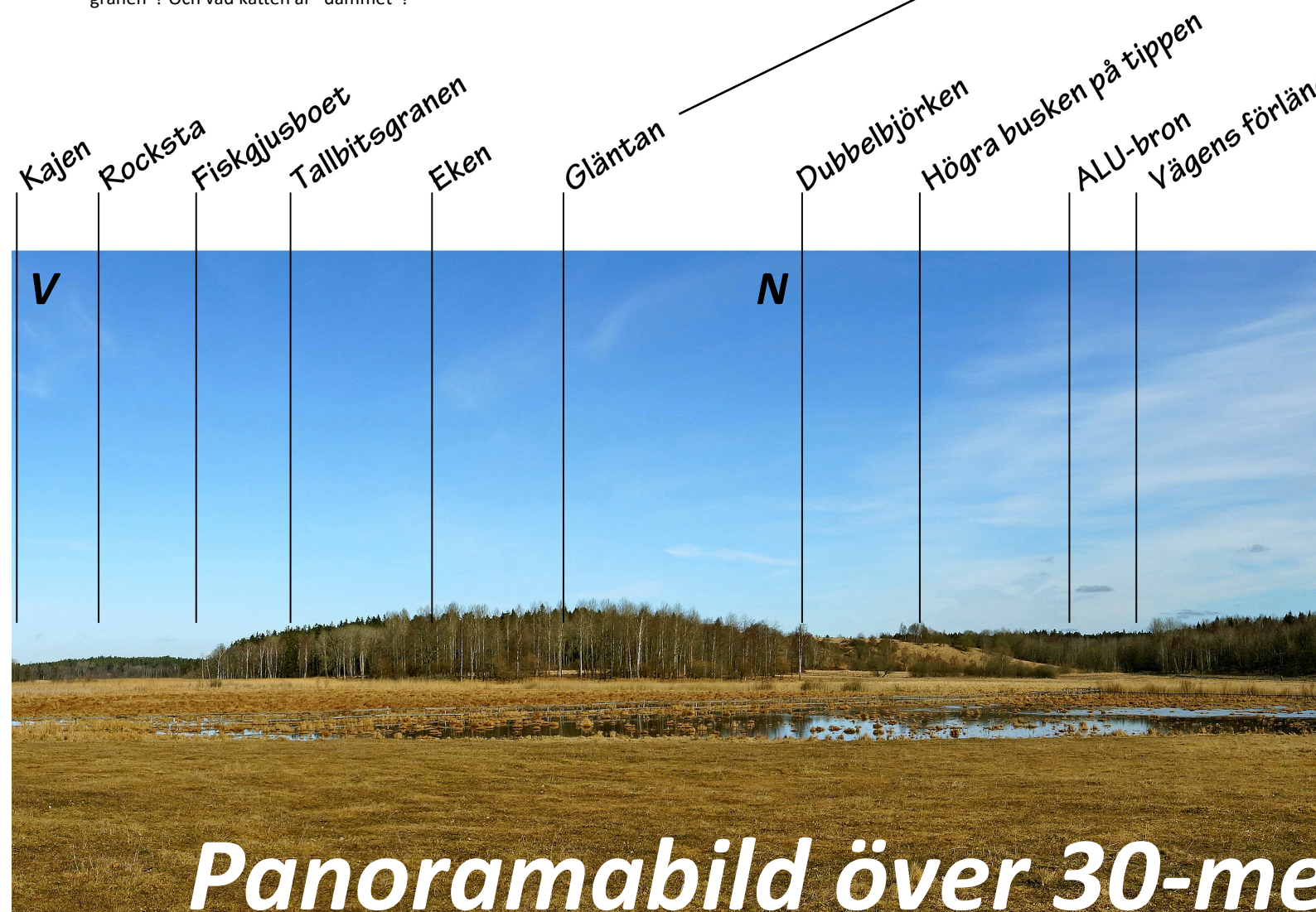
Om du nu närmar dig fågelskådarna, kommer du att märka att de höjtar till med jämna mellanrum, typ: "Två ormvår kraftledningen!", "En stenfalk över ALU-bron!", och så vidare...

För den oinsatte är detta rena rappakaljan. Vaddå "dubbelbjörken" eller "tallbit-granen"? Och vad katten är "dämmet"?

Här ovan ser vi området i väster. Säbysjön ligger mellan skogsdungarna, och skogspartiet till vänster kallas helt enkelt "dungen". När det blåser kallt brukar skådarna flytta ner i skydd av dungen. Längs staketet bortanför gårdet går en spång som leder över ALU-bron och över till den norra sidan av kärret. När det är högvatten är spången oframkomlig, men det är vid buskarna kring ån som många sällsynta flyttfåglar samlas under flytten. Vintertid är samma plats ett tillhåll för varfågel. Säbysjön är dock den starkaste magneten för sträck-

ande och häckande fågel. Här håller fiskgusen och lärkfalken till, och häröver flyger dagligen havsörnarna för att leta efter byten. Under fågelflyttningen kan i princip vad som helst dyka upp, och således har rariteter som jättehavsörn, stäpphök och mindre skrikörn observerats, även om den förstnämnda betraktats som en rymling eftersom det är för långt bort till dess naturliga häckningsplatser i fjärran östern. ☒

Panoramabild över 30-me

träcklokal: "30-meters"!

Foton: Ingrid Stenman, Jan Larsson och Johan Wallin.

Fågelskådarna får många fina stunder vid 30-meterskärret året runt, så länge fikat räcker vill säga - och helst om solen skiner... Den här bilden är tagen 31 mars 2013.

gning

Bunkern

Hacket Djupanskogen

Vagnarna

Aspdungen

Dämmet

Kraftledningen
Stenkullen

Ö

eterskärret med riktmärken

Fågelrapport för Järvafältet 2019

Sammanställd av ULF SVAHN

Ett magert år. Så kan man sammanfatta år 2019. Totalt rapporterades 177 fågelarter på hela Järvafältet. Det är historiskt en låg siffra och klart lägre än tidigare år. Högsta siffran är från 2012 då 199 fågelarter noterades. Bland annat var vårsträcket av vadare sämre än normalt och inte heller några ovanligare sångare dök upp. Ingen ny art rapporterades för Järvafältet som helhet. Totalt rapporterades 174 arter på Norra Järvafältet och 150 arter på Södra Järvafältet på artportalen. Bergand, rördrom och småskrake var de arter som rapporterades på södra men inte på norra, och aftonfalk, brun glada, brushane, dubbelbeckasin, gök, hökuggla, kungsörn, stäpphök, kustpipare, ljungpipare, mindre flugsnappare, myrspov, nötkråka, ortolansparv, pilgrimsfalk, röd glada, rödbena, skäggmes, småfläckig sumphöna, småspov, snöspurv, sommargylling, stjärtand, svartsnäppa, trastsångare och årta, var de arter som rapporterades på norra men inte på södra. Spännande art som kommit tillbaka är berguv. Förutom året innan får vi gå tillbaka till 2014 för en berguvsobservation och 2015 för ortolansparv. Även hökuggla och sommargylling hör till de ovanliga observationerna.

Knölsvan

Lyckad häckning i Råstasjön och häckningsförsök i Säbysjön.

Sångsvan

Lyckad häckning i Säbysjön och Väsby sjöäng.

Sädgås

Stora sträck med som mest 925 st den 18 september

Bläsgås

Som mest 17 ex sträckande Överjärva gård

Grågås

Två kullar i Säbysjön och en i vardera Översjön och Hjulsta vattenpark

Kanadagås

Lyckad häckning i Kyrkdammen och Säbysjön samt Blötängen och Råstasjön

Vitkindad gås

250 ex rastande på Golfängarna 5 oktober medan 129 sträckande vid 30 m-kärret 10 oktober

Bläsand

Inga häckningar men rastande med 18 ex i Råstasjön och 3 ex i Säbysjön som toppnotering

Snattherand

Lyckade häckningar i Säbysjön, Kyrkdammen och Hjulsta vattenpark

Kricka

Ingen häckning. 55 ex 20 april vid Säby strandäng

Gräsand

Lyckade häckningar i Säbysjön, Kyrkdammen, Hjulsta vattenpark, Väsby sjöäng och Råstasjön. 330 ex i Lötsjön 6 januari

Stjärtand

2 ex rastade på Säby strandäng från 25 april 1 maj

Årta

En lyckad häckning med 4-5 pulli Säbysjön 21 juni efter att varit synliga hela maj.

Skedand

Som mest 10 ex i Säbysjön under april som par men ingen häckning.

Brunand

Lyckad häckning i Säbysjön och Råstasjön, Som mest 20 ex i Säbysjön

Vigg

Lyckad häckning i Säbysjön och Råstasjön. 43 ex toppnotering från Ravalen 1 april.

Bergand

1 rapport från Råstasjön 11 september

Sjööorre

1 hane sjööorre rastade i Säbysjön den 17 april

Knipa

Lyckade häckningar i Säbysjön, Ravalen, Råstasjön och Hjulsta vattenpark. 73 ex i Ravalen 1 november

Salskrake

1 ex rastande i maj i Råstasjön och Säbysjön.

Storskrake

70 ex rastande 2 november i Säbysjön som mest. 4 ex i Råstasjön i december. Ett par hundra sträckande under hösten. 119 30 oktober

Småskrake

1 rapport från Råstasjön 3 april

Fasan

Som mest 9 i Örs hästagar 16 november. Lyckad häckning åtminstone på norra vid E4-avfarten vid Sollentuna

Storlom

Lyckad häckning med 1 unge i Säbysjön. 6 ex samtidigt i Säbysjön 24 juni. 2 ex i Översjön ingen häckning.

Smådopping

Rapporter från Väsby sjöäng, Säbysjön, Skogvaktarkärret och Råstasjön. Ingen häckning rapporterad

Skäggdopping

Rapporter från Säbysjön, Ravalen, Råstasjön och Lötsjön. 10 ex i Råstasjön 31 mars. Pulli rapporterade från Säbysjön, Ravalen och Råstasjön.

Svarthakedopping

Lyckad häckning i Kyrkdammen och Hjulsta vattenpark. Observationer även från Ravalen, Råstasjön

Storskarv

Normal omfattning med enstaka eller små grupper födosökande.

Rördrom

Ingen häckning i Säbysjön. 1 observation från Råstasjön 25 mars tutande.

Gråhäger

Råstasjön är den stora hägerplatsen på Järvafältet med 52 som toppnotering 10 december.

Bivråk

Ingen konstaterad men sannolik häckning. Flera 1K-fåglar observerade.

Röd glada

1 ex rapporterat från 7 juni.

Brun glada

3 rapporter från 20 februari, 12 och 13 september

Havsörn

Glädjande nog frekvent observerad över hela Järvafältet. 6 ex 19 mars som toppnotering

Brun kärrhök

1 lyckad häckning i södra delen av Säbysjön. Sparsamma observationer på södra.

Blå kärrhök

Ett 25 tal sträckobservationer aug – okt. Huvudsakligen 30 m-kärret.

Stäpphök

2 ev 3 unika sträckobservationer aug – sep 30 m-kärret.

Duvhök

Ses frekvent och antas med säkerhet häcka med ett mindre antal revir på norra och södra.

Sparvhök

Häckar sparsamt i området ca 170 på höststräcket.

Ormvråk

Stabil lokal närvaro och häckning. Ca 600 sträckobservationer med 139 den 13 oktober från 30 m-kärret.

Fjällvråk

Ett 30-tal observationer under höststräcket. 9 3 oktober. Enstaka under vårsträcket. 1 ex under vintern på norra sidan.

Kungsörn

1 januariobservation 2 ex Hägerstalund och 3 höstobservationer vid 30 m-kärret.

Fiskgjuse

Häckningsförsök både i Säbysjön och Översjön men inga flygga ungar.

Tornfalk

Ingen noterad häckning på Järvafältet. Observationer på norra eller norrnära södra Järvafältet. 6 ex sträckande som mest 13 september 30 m-kärret

Aftonfalk

2 observationer under höststräcket från Fornborgsberget och 30 m - kärret. 11 september och 29 augusti.

Stenfalk

7 observationer under höststräcket från framför allt 30 m-kärret. 2 vårsträckobservationer.

Lärkfalk

Häckning nära Älgkärrstippen möjligen på fler ställen.

Pilgrimsfalk

4 sträckobservationer samtliga på hösten och vid 30 m-kärret

Vattenrall

Noterad och sannolik häckning i Säbysjön, Väsby sjöäng, Ravalen, Råstasjön. Pulli ob-

serverad vid Rocksta.

Småfläckig sumphöna

1 ex spelade vid 30 m-kärret under april maj.

Rörhöna

Lyckade häckningar i Råstasjön, Hjulsta vattenpark, Ulriksdals golfbana, Igelbäcken och Häggviksavfarten

Sothöna

Multipla häckningar på såväl norra som södra Järvafältet. Stora flockar i Råstasjön 200 ex i november.

Trana

Lyckad häckning på Väsby sjöäng. Möjligen försök i 30 m-kärret. 300 på sträck 1 oktober 30 m-kärret.

Strandskata

Endast enstaka förbiflygande vid ett 10-tal tillfällen

Mindre strandpipare

Många observationer men ingen säker häckning. Möjligen vid gamla brandplatsen vid 30 m-kärret.

Större strandpipare

1 observation på sträckande fågel 24 augusti vid 30 m-kärret.

Ljungpipare

Inga rastande men enstaka sträckande på vår och höst. 5 observationer vid 30 m-kärret.

Kustpipare

Totalt 17 ex sträckande vid två tillfällen vid 30 m-kärret.

Tofsvipa

Lyckad häckning vid 30 m-kärret, Väsby sjöäng och Örs hästagar.

Brushane

Rastande i normal omfattning vid Säby strandäng. Ca 2 dagar som mest 6 ex 14 maj.

Morkulla

Stabil population

Dvärgbeckasin

Både vår- och höstobsar av enstaka fåglar.

Enkelbeckasin

Sannolikt häckningar på flera ställen på såväl norra som södra Järvafältet. Några vinterobsar på norra sidan.

Dubbelbeckasin

Ett spel hördes den 16 maj vid 30 m-kärret.

Myrspov

En sträckande vid 30 m-kärret den 20 augusti.

Småspov

Sammanlagt tre fåglar vid 2 observationer 4 maj och 8 juni.

Storspov

Sammanlagt ett drygt 10-tal observationer från mestadels norra varav två rastande 4 maj.

Svartsnäppa

3 observationer under slutet april till mitten juni Säby strandäng dominerar.

Rödbena

Endast 1 observation av rastande rödbena rapporterad. 3 totalt alla i maj Säby strandäng.

Gluttsnäppa

Ca 7 observationer som mest 7 rastande fåglar under vårsträcket. Säby strandäng

dominerar även Hästa groddamm. 2 observationer på retursträcket.

Skogssnäppa

Arten häckar med flera par på såväl norra som södra sidan. Blötängen och 30 m-kärret dominerar

Grönben

41 ex rastande på Säby strandäng 4 maj toppnoteringen. 2 rapporterade observationer från Råstasjön

Drillsnäppa

Ett par i sannolik häckning i Översjön. Flera observationer från Kajen i Säbysjön.

Dvärgmå

En normal utdelning av 1 eller 2 fåglar under slutet april, början maj i Säbysjön. 1 observation från Råstasjön 7 maj.

Skrattmå

Ett bra arbete från kommunens sida skapade bra förutsättningar för häckning i Säbysjön. Tydlig tendens att vilja häcka så långt ut som möjligt.

Högsta rapporterade siffran i Säbysjön var 620 vuxna och 120 pulli. För Råstasjön var motsvarande siffror 500 respektive 300.

Fiskmå

Pulli rapporterad från Hjulsta vattenpark. Enstaka exemplar rapporterade över rapportområdet under häckningsperioden.

Silltrut

Lyckad häckning i Lötsjön och observationer över hela rapportområdet. Ingen Häckning i Säbysjön.

Gråtrut

Observerad över hela rapportområdet under hela året.

Havstrut

Sparsamt observerad över hela rapportområdet under hela året.

Skräntärna

Sparsamt observerad från Råstasjön 3 och Säbysjön 2 gånger.

Fisktärna

Inga konstaterade häckningar men frekvent observerad i Säbysjön, Ravalen och Råstasjön.

Silvertärna

Ca 13 ex vid 5 tillfällen rapporterade april, maj från Säbysjön eller närområdet.

Tamduva*

Skogsduva

Inga vinterobservationer under året

Ringduva

7 700 ex sträckande 3 – 5 oktober vid 30 m-kärret

Gök

Noterad spelande från 12 – 22 juni. Ingen rapportering från södra

Berguv

Den berguv som observerades 2018 har varit hörd och sedd under spelmånaderna även under 2019 på både södra och norra Järvafältet.

Hökuggla

En hökuggla flög förbi 30 m-kärret den 29 oktober.

Sparvuggla

Rapporterad från Djupan, Hansta och Skogvaktarkärret. Från 24 januari – 21

mars.

Kattuggla

2 lyckade häckningar rapporterade från Olles torn och Finnängen

Tornseglare*

Göktyta

1 lyckad häckning. Många observationer från norra och södra.

Gröngöling

Artens förekomst på Järvafältets bedöms vara stabilt bra.

Spillkråka

Artens förekomst på Järvafältet bedöms vara stabil.

Större Hackspett

Artens förekomst på Järvafältet bedöms vara stabil.

Mindre Hackspett

Revirhävande par på såväl norra som södra. 30 m-kärret och Råstasjön sticker ut.

Trädlärka

Ingen spelande rapporterad. 5 ex sträckande under våren 3 ex under hösten varav 1 på södra.

Sånglärka

Som mest 7 sjungande på 30 m-kärret. Stabil på norra och södra.

Backsvala

Totalt 6 observationer på norra och södra

Ladusvala*

Hussvala*

Trädpiplärka

Stabil population på Järvafältet

Ängsplärka

Stort antal observationer. Sannolikt häckning på norra och södra

Gulärka

Stort antal observationer under sträcktid. Inga rapporterade häckningar.

Sädesärka*

Sidensvans

Stora flockar under vintern 18 – 19 och 19. 500 ex rapporterade från hallonbergen 5 december

Strömstare

2 observationer på vårvintern och 1 på hösten. Väsby sjöäng, Örs hästagar.

Gärdsmyg*

Järnsparv

Rel stort antal observationer på norra och södra. Inga vinterobservationer.

Rödhake

Frekventa observationer av övervintrande rödhakar på norra och södras matningar.

Näktergal

Normalt antal sjungande hanar på norra och södra

Blåhake

Inga vårobsar. Färre antal höstobsar än normalt.

Rödstjört

Stort antal revirhävande hanar. Möjligen ökande.

Svart rödstjört

3 observationer på Hästa och Molnsättra gårdar.

Buskskvätta

Häckning vid 30 m-kärret och sannolikt på

Foto: Nils Eng

Tallbiten, som "invaderade" hela södra Sverige i slutet på året och lät sig smaka på de enorma mängderna rönnbär, blev utan tvekan årets fågel i Järva 2019.

flera ställen. Även på södra.

Stenskvätta*

Koltrast*

Björktrast*

Taltrast*

Rödvingetrast*

Dubbeltrast

Antalet häckande par upplevs som stabilt

Sävsångare

Stabilt antal häckningar på norra och södra Järvafältet.

Kärssångare

Inte bara den traditionella kärssångaren vid Järfälla kyrka utan spel även vid Örs hästagar, Hägersta lund, Ravalen, Blötängen, Ärvingeträsk, Råsta gård och Rocksta. Art på uppgång?

Rörsångare

Stabilt antal häckningar på norra och södra Järvafältet.

Trastsångare

En observation vid Pommern 31 maj.

Härmsångare

Sång på både norra och södra Järvafältet. Ca 8 observationer.

Ärtsångare*

Törnsångare*

Trädgårdssångare*

Svarthätta*

Grönsångare*

Gransångare*

Lövsångare*

Kungsfågel*

Grå flugsnappare*

Mindre flugsnappare

En observation i Hansta, där den varit hörd tidigare år, den 10 juni.

Svartvit flugsnappare*

Skägges

4 ex observerade från olles torn den 30 juni.

Stjårtmes

Till synes stabil population. Vanlig gäst på vintermatningarna.

Entita

Sparsam häckning. Besöker ofta vintermatningar.

Talltita*

Tofsmes*

Svartmes*

Blåmes*

Talgoxe*

Nötväcka*

Trädkräpare

Möjligen vanligare. Ofta sedd vid vintermatningarna.

Sommargylling

1 observation från vinterkohagen vid 30 m-kärret 2 juni

Törnskata

Stabil häckningsart på såväl norra som södra Järvafältet.

Varfågel

Numera årlig vinterart på såväl norra som södra Järvafältet.

Nötskrika

Möjligen ökande. Ofta sedd vid vintermatningar.

Skata*

Nötkråka

Endast 2 observationer på norra Järvafältet under 2019.

Kaja*

Råka

Fåtal observationer under vår och höststräck på norra och norrnära delen av södra Järvafältet.

Gråkråka*

Korp

Stabil eller möjligen ökande. Häckar i området med flera par.

Stare*

Gråsparv*

Pilfink*

Bofink

Närmast årlig vintergäst på flera vintermatningar.

Bergfink

Endast sträck och några vinterobservationer på matningarna.

Grönfink*

Steglits

Ökande.

Grönsiska*

Hämpling

Häckning Järfälla kyrka och Hästa gård (?).

Vinterhämpling

Stadig vintergäst på norra och norrnära delen av södra Järvafältet.

Gråsiska

Stadig vintergäst

Tallbit

Året avslutades med en invasion med bl.a. många observationer kring Bögs gård och senare Skillinge golfbana. Årets fågel!

Mindre korsnäbb*

Större korsnäbb

Få observationer framför allt Fornborgsberget och Fäbodaområdet.

Domherre*

Stenknäck

Vanligast kring norra delen av Ravalen och villakvarteren.

Snösparv

Endast 2 vårvinterobservationer på norra Järvafältet. Antalet observationer av både snö- och lappsparv minskar.

Gulspurv*

Ortolansparv

1 observation från 30 m-kärret den 28 april.

Sävsparv*

(*Häcker allmänt i respektive biotop inom

Nya vitryggar...

...har flödat in från öster igen i vinter! Tyvärr bara över Norrland och då främst längs de allra nordligaste provinserna. Tillskottet ökar dock möjligheten till att det etableras en fast stam i norra Sverige. ☒

Är det PFAS som runnit ut i 30-meterskärret?

Nu kräver regeringen att Försvarsmakten tar fram en handlingsplan över hur PFAS-förorenade platser ska hanteras, rapporterade Sveriges Radio Ekot den 4 februari i år. Man ställer sig frågan om det just rör sig om PFAS som rann ut i 30-meterskärret för 3-4 år sedan, och som nu filtreras bort i den blå containern vid parkeringsplatsen. Man har ju tidigare sanerat brandövningsområdet strax söder om reservatsstängslet med bul-ler och bång, och nu lakas området ut med regn-/grundvattnet och rinner ner mot Igel-bäcken. Redaktionen kunde inte hitta någon uppgift om att Barkarbyfältet skulle åtgärdas i nyheten om handlingsplanen, så Järfälla kommun får väl ställa sig på tå och reda ut om det kan röra sig om PFAS... Det kan till-läggas att PFAS är cancerframkallande äm-nen som inte bryts ned utan lagras i djur och människor och påverkar immunitet och re-produktionsförmåga. (JL) ☒

Synnerligen korkat...

...kan man tycka att nedanstående inhägnad är. Får man göra så här, undrar *Vän af Ordning*??? Redaktionen tror inte att Riksantikvarien blir särskilt förtjust i lösningen.

Känns stenen igen? Jodå, det är Hägersta-lundstenen vi berättade om i förra bladet. Fast nu har något geni stängslat in runste-nen så att man inte kan gå fram till den. Den vackra informationsskylten står där förgäves. Hur tänkte man, undrar vi? Är det manne en ny slags kompensation för översvämmade hagar? Eller så kanske häs-tarna i den nya hagen behöver något hårt och knotttrigt att klia sig på? (JL) ☒

Tenstaterrassen - en ny tugga på Järfälfältet...

Nu ska även Tensta få sig en ny "terrass" över E18. På Tenstaterrassen planeras cirka 390 lägenheter, varav cirka 300 bo-stadsrätter, samt ett vårdboende med drygt 70 lägenheter. Den byggs på kanten av Järfälfältet, med en (befintlig?)över-byggnad av motorvägen, men kommer lik-som Rinkebyterrassen att sticka ut på Jär-välfältet - med "direktväg till naturen". Red-frågar sig när man slutligen ska sluta smyg-bebygga Järfälfältet...? (JL) ☒

Tre nya i styrelsen!

Mattias Järvinen, Blackeberg och **Åke Jernberger**, Vibby, blev tillsammans med **Ingrid Stenman**, Viksjö, invalda i klubbstyrelsen av årsmötet den 11 februari. Ingrid Stenman är dock inte direkt ny, då hon va-rit adjungerad i nästan ett helt år. Vi väl-komnar dem hjärtligen!

På samma årsmöte avtackades **Ulf Fran-zén**, som suttit som klubbens sekreterare i 10 år. Vilka övriga som sitter i styrelsen framgår av styrelserutan på sidan 3. ☒

Naturvårdsarbete kring

Säbysjön 2020

Liksom tidigare år kommer Järfälla kom-mun att genomföra sly- och vassröjning kring Säbysjön. Högprioriterade områden är som tidigare nedanför Säby strandäng och utanför Jägarkullen där vass och sly ska tas bort. Kanalerna ut mot vassområ-det nära strandängen och Jägarkullen ska ha en bredd på 8 meter för att förhindra exempelvis räven att ta sig ut till vassrug-garna och de häckande skrattmåarna och änderna. I norra ändan av sjön är vassen närmast också bland de prioriterade åtgär-derna. I mån av tid och möjligheter kom-mer även arbete utföras vid 30-meters-kärret och nedanför fågeltornet. Längre ned på prioriteringslistan står slyområdet vid 30-meterskärret. Som vanligt är arbe-tet väderberoende och måste vara färdigt

innan fåglarna börjar dyka upp. Ett viktigt arbete för att få förutsättningar för en fort-satt bra skrattmåskoloni.

En studie på artportalen visar att 2019 var ett bättre år för skrattmåarna i Säbysjön än 2018 när det gällde såväl kolonin som ungar. 2018 var lite av ett bottenår och det är glädjande att siffrorna såg bättre ut för 2019 även om det inte var uppe på tidigare nivåer på ca 1000 vuxna fåglar i kolonin. Även för den andra stora kolonin i området Råstasjön visar på ganska stora kast mellan åren givet att rapporteringen görs på samma sätt över åren. Även där görs det vassröjning.

För er som har varit ute och promenerat runt Säbysjön kan ni inte ha undgått att se att det har tagits ned framför allt granar längs vägen på den västra sidan av sjön. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för en ökad artrikedom i området med beto-ning på ekarna. De ekar som finns inne i tät granskog får för dåligt utrymme för att kunna utvecklas väl. Även tallarna som finns i området ska få bättre förutsättning-ar. Det gör att det framför allt är gran som kommer att tas ned.

Ute på ängarna norr om Säby sjöäng, samt norr om Säbysjön, har en insats gjorts för att trycka tillbaka slånbuskagens utbredning något. De har under en tid brett ut sig och riskerar att minska ned de fria öppna be-tesytorna.

Sammantaget ger insatserna bra möjlighet-er för utökad artrikedom framför allt för växtligheten men bättre plats för lövträd borde kunna vara en fördel även för fågelli-vet. (US) ☒

Vandringar runt Råstasjön

Ett nytt inslag i våra aktiviteter på Järfäl-tet är vandringar runt Råstasjön med Hasse Ivarsson. Det har snabbt blivit populärt och vid den senaste vandringen var vi 18 perso-ner som fick njuta av Hasses kunniga pre-sentationer av sjön och de fåglar vi såg. To-talt blev det 25 arter där riktiga njutobsar av en duvhökshona på nära håll blev höjd-punkten. Den södra är matningen relativt tom men tre bofinkar och en rödhake visar att försöken att stanna kvar i häckningsom-rådet lönar sig. Om de milda vintrarna står sig är det något som vi kommer att se mer av. (US) ☒

Hasse med fru Birgitta

35 år i naturens tjänst

Rikard Dahlgren, naturvårdschef Sollentuna

Han är utan tvekan en enmansinstitution i Sollentuna kommun, den spenslige mannen med de många skrattrynkorna som håller upp kaffe från en perkulator i Väsby gårds gamla mangårdsbyggnad. Här får man ta av sig skorna och tassa omkring i giftgröna lånefoppor, och inredningen påminner om det man återfinner i gammaldags skolor ute på landet. Härifrån har han koll på de centrala delarna av sitt kungärike, mitt på Järvafältet, med utsikt över Väsby sjöäng och Hanstaskogens mörka trädbård.

Vi sitter i Väsby gård, tillika centralpunkt för naturvårdschefen Rikard Dahlgren och hans team av medhjälpare som sköter allt naturvårdsarbete i reservaten. På andra sidan vägen, utanför trädgårdsgrunden, ligger Naturskolan, där JOK håller sina inneträffar och naturcafeet håller öppet på söndagar.

— Chef och chef... Ja, den titeln fick jag ju för tjugo år sen, och då hade jag personalan-svar. Sedan dess har saker ändrat sig och personalen hör mer hemma i andra avdelningar. Men titeln finns ju kvar. Jag brukar säga att jag är chef över skogen...

— Vi är tre stycken på naturvårdssidan och tillhör formellt gata- och parkavdelningen. Men sen så har vi kommunens arbetslag som gör många arbeten åt oss.

— Min roll är förvaltningen av kommunens grönområden, både reservat och närnatur som inte är klassat som parkmark. Vi sköter gallringar, landskapsvård och liknande på egen hand utan entreprenörer.

— Arbetslagen sköter det löpande, ett gäng mer kvalificerade, samt ett mer löst sam-mansatt gäng av personer som arbetsmark-nadsenheten tillhandahåller. Systemet är mer eller mindre praxis i alla kommuner.

En man kommer in och lånar några nycklar, uppenbarligen från räddningskåren, och ska kolla brandvarnarna i byggnaderna. Samti-digt kommer en liten grävskopa in i trädgår-den och börjar gräva en grop utanför entrén.

— Ja, det är vakuumpoletterna som har satt igen. De tror att det är fel på ledningen...

Under 80- och 90-talen restaurerades bl.a. betesmarkerna försiktigt, steg för steg. Så man försöker kombinera olika jobb för att kunna erbjuda kommunens arbetsmarknads-enhet en mängd alternativ. Staketunderhåll kombineras med gallring, osv.

— Vi har ju även två arrendegårdar i kommu-nen, som både brukar marken och håller den öppen med hjälp av betesdjur. Bög (och Väsby) arrenderas av familjen Ström, och Fäboda brukas också av en bonde. Kommu-nen har egna highlandkor i Väsby sjöäng. På 90-talet koncentrerades arbetet främst på våtmarkerna i reservatet, till skillnad mot under 80-talet då kommunen jobbade mest mot skogen. Det förra innebar mycket sam-

arbete med Skogsvårdsstyrelsen (numera Skogsstyrelsen)...

Började 1984

— Jag började min anställning 1984 och var då ansvarig för Naturskolan här i Sollentuna. Och sen hade vi en jägmästare som jobbade med skogen. Min tjänst var bara på halvtid, så jag brukade knäcka extra med naturvårdsjobb.

— 1990 blev en naturvårdstjänst ledig, och det var på det viset jag hamnade där jag är nu. Som utbildad bio-geovetare passade det mig bättre än att fuska som lärare.

Han har varit Sollentuna trogen sedan början på sin yrkeskarriär, som startade efter det att han i ungdomen spenderat ett halvår med att hjälpa en kompis i Blekinge med en bondgård med allt arbete som försiggick där.

— Ska du inte ha en bit tårta? Det är en av killarna här som bjuder...

— Naturintresset insöps redan under barn- domen. Näs morsan frågade vart vi skulle, fanns det bara ett svar, "Ut i skogen". Vi höll till i Grönstaskogen i Lidingö med grod-kärren och alla fågelhäckningar. I biologin i skolan fick vi låna växtpress av den hygg- lige läraren, så vi kunde undersöka också på fritiden. Allt det där danade oss grab-bar, och intresset sitter kvar.

Rikard sökte sig tidigt till naturlinjen på Norra Latin, men där togs bara stadsbarn in, så det blev en ekonomiutbildning på gymnasiet, och sen, när han bejakade sin dröm om att få studera naturen, blev det biologi på universitetet. Och sen har det bara fortsatt på samma spår, och numera får han betalt för att bara göra det han all-tid har älskat att göra.

— Man känner en enorm tillfredsställelse när man går ner till Väsby sjöäng och tän-ker att det här är ett resultat av många års arbete. Sjöängen var ju då en igenväxande gammal åkermark...

Långsiktiga stegvisa mål

— På 1980-talet lade vi igen Älgkärret som var utdikad med kraftiga diken. Tanken är att det området ska lämnas i fred - utan grillplatser och vandringsleder, så att man får en tårtbit av skogen som utvecklas na-turligt. Tyvärr har mountainbikecyklisterna hittat dit, och de förstör mycket om de får "härja" fritt...

Det blir alltså restriktioner för cyklister i Sollentuna det närmaste året, samtidigt som man kommer att underlätta för dem på andra ställen. På ridstigarna, anser Ri-kard, är det mest olämpligt cykla, eftersom man kan orsaka fatala olyckor genom att försätta hästarna i sken.

— Vi kommer att ansluta oss till den all-männen principen att cykling bara ska vara tillåtet på anlagd väg och på markerade cykelleder. Genom ett samarbete med cy-

kelklubbarna hoppas vi kunna kanalisera cyklingen så att den inte orsakar problem. Kring millennieskiftet och framåt jobbade man med att synliggöra spåren efter det gamla odlingslandskapet, t.ex. järnålders-bopplatsen, de historiska åkrarna, Väsby båtsmanstorp med odlingar och hägnader.

Nya perspektiv

— Och nu då... Vad är viktigast nu? Jo, att våga kommunicera och informera allmän-heten om att förstå att man måste sköta naturreservaten på olika sätt beroende på vad man vill lyfta fram och gynna. Att vi inte sköter reservaten med samma mall rakt ige-nom. Det kommer att bli viktigt att skapa "bakgårdar" för naturen, där naturen får sköta sig själv utan ingrepp.

— Så därför ingår vi numera i ett projekt ihop med Upplands Väsby, Vallentuna, Täby och Danderyd där vi kartlägger ekologiska sam-band, t.ex. för skogsfåglar, fladdermöss, trollsländor och steklar för att gynna habita-ten för dessa och andra organismgrupper. För då får vi en trovärdig analys för hur en fungerande grönstruktur se ut.

Detta förhållningssätt, menar Rikard, möjliggör att man kan lösgöra en del mindre priorite-rade naturmarker och t.ex. bygga strand-nära bostäder utan att det blir kontroversi-ellt. Ett sätt att få fram det bästa ur olika perspektiv där man tillmötesgår olika intres-seområden och skapar en slags balans. Man bygger även nya parker som kan tillfreds-ställa mängas behov av att komma ut i en mer "tam" natur, och skonar därför den "vilda" naturen från alltför stort slitage. Att tillrättalägga och kanalisera gör att de flesta besökarna dras till dessa anläggningar, vilket skonar de områden som är mindre tillgängliga, en princip som praktiseras mycket ofta i andra länders nationalparker där man till och med avlyser områden för vanliga besökare.

— Det vi med säkerhet vet, är att vi kommer att ha många fler besökare i våra storstads-nära naturreservat. Järvafältet kommer att användas av flerdubbelt fler människor, vil-ket ställer mycket stora krav på att man hanterar området på rätt sätt. Annars riske-rar vi att förlora viktiga naturvärden - både för oss fågelskådare, men också för de besö-kare som är orsaken till förlusten.

— I Sollentuna har vi försökt att utföra natur-vården utifrån en viss konsekvens, som jag hoppas framgår av artikeln. Nämligen att vi gått metodiskt tillväga och arbetat för att framhäva våtmarker, odlingslandskap, olika typer av skog, i tur och ordning.

— Resultatet hittills tycker jag väl är helt okej. Här framstår ett landskap som det kanske såg ut förr, med betade ängar, ham-lade träd, porlande bäckar, skuggiga dungar... Som om man rör sig mellan olika rum, liksom. ☒

Intervju och foto: JOJE LINTRUP

Namn: Hans Rikard Dahlén (f. 1958 i Stockholm)

Bostad: Bor med sambo i bostadsrätt på Gärdet i centrala Stockholm.

Intressen: Fågelskådning förstås, men även annan natur. Paddla i skärgården. Fixa med fritidshus och liten trädgård. Är nog ute mycket på fritiden. Fotografera. Lite kultur blir det också.

Senast lästa bok: "Vardagar - dagboksanteckningar från 2017" av Ulf Lundell.

Önskesa: Gärna till spännande platser. Spetsbergen eller Nordnorge verkar intressant.

Favvorea han minns: Har varit i Costa Rica, Tobago, Söderhavet, Kenya, Sydafrika och Island, bland annat. Att luffa omkring i Söderhavet i 3 månader i ungdomen var verkligen minnesvärt! Har en dotter i Berlin dit han reser ofta.

Favvomat: Gärna välagat vilt, men kan njuta av veganmat i sällskap med vegandottern... Inget bräcker dock egenuppdragen abborre!

Framtidsplaner: Tänker jobba kvar tills de slänger ut honom vid 65.

Om du har kunskaper om de historiska platserna på Järvafältet, eller har egna minnen, så är du hjärtligt välkommen att skriva eller berätta i den här artikelserien. Skriv en rad till red, så hjälps vi åt tillsammans!

HISTORISKA ÅTERBLICKAR

Källor till artikeln: "Järvafältets Runristningar" av Bengt Rundquist och Jocke Arfvidsson (Norra Järva Hembygdsförenings småskrifter 2006), samt Svenska Wikipedia.
Foto: Jojje Lintrup

Runor i södra Järvafältet

Här fortsätter vi skildra de runskrifter som återfinns på Järvafältet. Den här gången har turen kommit till den södra delen av området där ett halv-dussin runskrifter återfinns spridda över den uråldriga bygden.

Eggebysten

Järvafältets äldsta runristning är Eggebysten som står ett par hundra meter öster om Eggeby gård. Den är rest intill den väg som i äldre tider förbundit Eggeby och Rinkeby med varandra. Stenen är troligen ristad av runristaren Gunnar. Att Eggebysten sannolikt skulle vara den äldsta runstenen på Järvafältet kan man bedöma utifrån att den inte har någon drakslinga eller djurhuvud vilket blev vanligt på stenar ristade på 1000-talet.

Eggebysten lyder som följer: *"Ragnälv lät göra denna bro efter Anund, sin gode son. Gud hjälpe hans ande och själ bättre än han förtjänade. Större minnesvårdar skola icke varda till; moder gjorde den efter sin ende son"*.

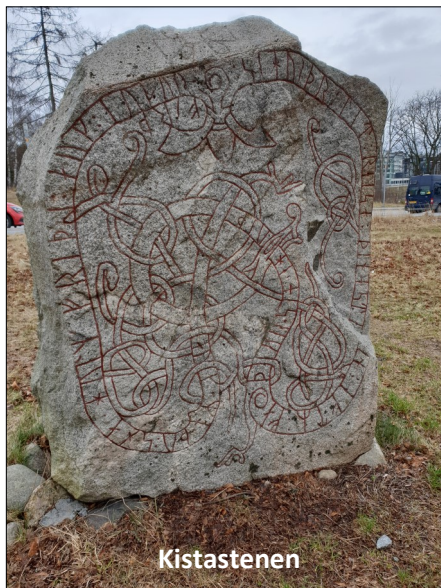
Man misstänker att bron som Anund lät bygga över vattendraget, som idag består av Igelbäcken, gav ursprung åt ortnamnet Spånga, då Eggeby utgjorde prästgård åt kyrkoherden i Spånga församling.

Eggebysten

Kistastenen

som står utanför Kista gård, står inte på sin ursprungliga plats. Vägen den står vid byggdes omkring förra sekelskiftet och troligen flyttades stenen då till sin nuvarande plats. *"Sigvid lät resa denna sten efter sin fader Egvid och sin moder Holmfrid, och Jovurfrid"*. Kvinnonamnet Jovurfrid är endast känt från denna runskrift. I samband med restaureringen lyftes stenen och fram kom rundjurets fot, som tidigare inte varit synlig. Det är alltså viktigt att finna alla detaljer vid en restaurering.

Kistastenen

Granbyhällen

Runristningen finns på en stenhäll intill den gamla byvägen mellan Husby gård och Granby gård. Själva ristningen är mycket svag och söndervittrad. Ristningsytan är 1,72 meter hög och 2,66 meter bred och återfinns på hällens norra sida. Runtexten har en bredd av cirka 7-10 centimeter. Ristningen är svårtydd och har en symmetrisk, svagt konisk form. Ristningen uppvisar även ett mindre banddjur utan runor samt små ormar.

Det sägs att ristningen upptäcktes 1941 av en värnpliktig som var i färd med att under en övning gräva ett skyttevärn. Då han halkade till på hällen frilades ristningen under mossan. Den i texten angivna platsen "Husa" kan mycket väl syfta till det nutida Husby, som antyder att det rört sig om en kungsgård. Svårtydd text: *"Ingelög lät hugga denna häll efter sin son Sigfast och ...hild, hans broder [lät också hugga ?]. De, moder och son, bor i Husa [?]"*

Husbysten

Husbysten, som står efter den gamla grusvägen mellan Husby gård och Akalla by i själva skogsbrynet, är ristad av en av Upplands mest kända runristare, Visäte, han har själv signerat den i korset. Stenen är ristad på 1000-talet och har fått stå ifred i 900 år. Men för några år sedan var det någon som roade sig med att spreja hela stenen full med graffiti. Det var ett svårt jobb för Runverket att restaurera stenen, men nu är den väldigt tydlig och lättläst igen. Husbysten är av granit, cirka 1,4 meter hög och 1,25 meter bred vid basen. Runslingan är 8-9 centimeter bred. Uptill saknas en bit av stenen varför den översta runraden inte kan läsas. *"Björn lät resa denna sten efter sin broder ...sten. Gud hjälpe hans ande och Guds moder. Visäte ristade"*.

Råstastenarna

Sist i raden av Järvafältets runristningar kommer den ena Råstastenen. Den står vackert i en trädgård vid gamla Råsta gård, som tidigare tillhörde Spånga socken, men som nu ligger i Sundbyberg, inte långt från Råsta bussgarage. Om man avslutar vandringen vid Ursvik kan man sedan gå genom viadukten under E 18 och efter ett par hundra meter svänga till vänster, så ser man runstenen på lite håll. Den har en av Järvafältets vackraste och tydligaste inristningar. *"Holmsten och Hasvi lät resa stenen efter Jobjörn, sin fader, och efter Gerred"*.

Den andra Råstastenen hittades under 1800-talet delvis sönderslagen vid lilla Ursvik och transporterades till Spånga kyrka, där den förvarades i vapenhuset fram till 1930-talet. I samband med att Sundbybergs museum byggdes flyttades stenen dit och restaurerades. Det är den enda runstenen på Järvafältet som har haft ett ansikte inristat. Tyvärr är ansiktets bild numera helt borta från stenen i Sundbybergs museum.

"Hasvi och Sigrid och Kettilö lät resa denna sten efter Holmstein, sin broder". De båda Råstastenarna berättar tillsammans ett stycke släkthistoria: Holmstein och Hasvi var Gerreds och Jobjörns söner. Efter Jobjörns död tycks Gerred ha gift om sig och fått barnen Sigrid och Kettilö. Dessa två har rest stenen efter halvbrodern Holmstein. Stenen på Sundbybergs museum är korsmärkt och troligen ett verk av runmästaren Öpir. Stenen vid Råsta gård saknar kristna symboler och det är tänkbart att vi i detta förhållande kan se religionskiftet avspeglat. Under hednisk tid har alltså makarna Jobjörn och Gerred ägt Råsta, som efter deras bortgång övergått i barnens ägo. Av dem har den kristnade Holmstein först gått bort. Så kanske inskrifternas mening och innebörd kan tolkas.

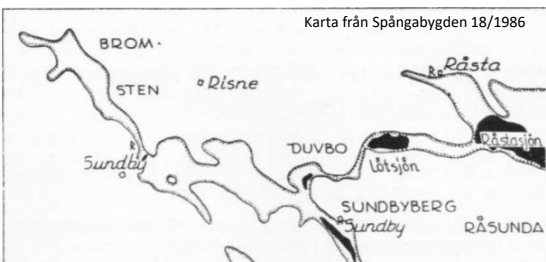
Sundbyhällarna

De två runhällarna ligger i ett gravfält strax utanför det klassiska Järvafältet. Berghällen där runorna är inhuggna sluttar åt nordost mot en svacka som en gång varit sundet som gav namn åt gården och byn Sundby. Ristningens nederkant beräknas ha legat en knapp meter över havsytan vid mitten av 1000-talet. Sundet var fortfarande farbart vid den tiden så torde runhällen ha varit väl synlig från passerande båtar. Av den forna farleden återstår i dag Spångaån/Bällstaån. Texten lyder: *"Andvätt och Gärda lät rista dessa runor efter sin far Sven, och Kättilvi efter sin make"*.

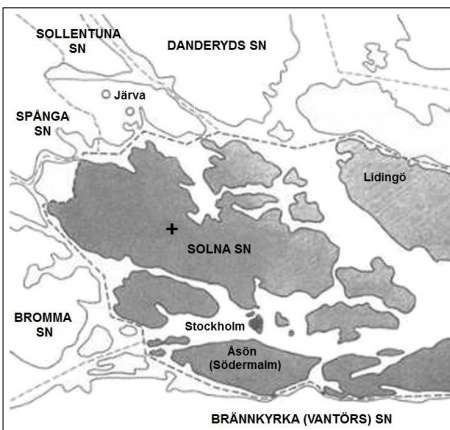
Ett tiotal meter nordväst om hällen ligger en mindre ofullbordad runhäll som inte kan vara gjord av samma erfarna runmästare som gjorde den första. Ornamentiken är inte färdigställd och inskriften är bara påbörjad. Det enda som finns att läsa är mansnamnet Ännmund i runslingans början. ☒

Annorlunda landskap när runorna ristades...

För cirka tusen år sedan, när runorna i artikeln här till vänster gjordes, såg landskapet annorlunda ut. Strandlinjen låg då över fem meter högre än idag, och stora delar av det landskap vi ser idag, låg under vatten. De hållristningar som idag ligger långt upp på torra land, ristades ofta i strandkanten, på klipphällar som syntes vida omkring. Långt senare växte mossan över hällarna och gömde dem för samtiden. Det sista exemplet i artikeln handlar om de två ristningarna intill Sundby, nära Bromsten. De ristades i strandkanten av ett då långt sund som sträckte sig runt hela det nuvarande Sundbyberg och centrala Solna, med början i Ulvsundasjön och andra änden i Brunnsviken, och givetvis gjorde detta landområde till en ö. Bällstaån utgjorde då en havsvik förbi Bromsten, och Sundby låg i kanten på viken... Vid sundet så att säga...

Vi kan förmoda att det fanns sund och havsvikar överallt där vi är vana att färdas torrskodda, och kan möjligtvis ta runristningarna till hjälp för att räkna ut var vattenlederna gick på vikingatiden. Den som är uppmärksam har redan sett att det finns två Sundby i den lilla kartan här ovan. Den till vänster är det nuvarande Sundby i Spånga socken, medan det till höger är ett annat, kallat Ytter-Sundby i Bromma, ursprunget till ortnamnet Sundbyberg.

Som ren kuriositet bifogas ovanstående karta som visar Solna sockens utbredning på 1200-talet, alltså ett par hundra år efter vikingatidens slut. Solna består då av ett antal friliggande öar i ett dåvarande Östersjön. Redaktionen får sannolikt återkomma med hur det såg ut i det övriga Järvafältet... ☒

Notiser och rapporter

46 000 år gammal mumie

...har tagits hand om av Naturhistoriska Riksmuseet och Stockholms Universitet. Fågeln det handlar om är en berglärka man funnit i den sibiriska permafrosten utanför byn Belaja Gora när man grävt efter kvarlevor av mammutar och ullhåriga noshörningar. Fyndet kan då betraktas som ett s.k. sidofynd, men har visat sig vara högintrassant efter det att man utvunnit dess DNA och erfarit att det rör sig om en utdöd underart som sannolikt är föregångare till två av våra nutida palearktiska underarter. (Källa: FORSKNING.SE) ☒

Vårens första trana

rapporterades av Peter Andersson den 2 mars från 30-meterskärret. Dessförinnan har tofsvipor, sångsvanor, grågäss, bläsgäss, gråtrutar, ringduvor, skogsduvor, starrar, varslat om att våren verkligen är på väg efter den ljumma vintern. ☒

Förvillade vårblommor

Tussilago längs vägranterna, blåsippor som tittar upp bland löven, vintergäck längs rabatterna, krokusar lite här och där... Men detta redan i FEBRUARI! Men så kom ett bakslag och lugnade ner naturen igen... Redaktionen ser dock fram emot en ovanligt tidig vår ändå. ☒

Johan Wallin

Söndagsvandringar

Två söndagsskådningar i JOK:s regi med Benkt Sundberg som ledare har vi hittills hunnit med. Det har som tidigare varit ett stort intresse för dessa vandringar som är väldigt uppskattade ett 35 tal skådare slöt upp vid första tillfället trots kylan och mist lika många vid det andra tillfället. Första vandringen den 26 januari började storstilat med domherrar, gulsparv, entita, sparvhök och överflygande havsörn redan in på knuten vid Naturskolan, därefter var det lite tunnsått. Vi såg tallbit på långt avstånd. Fågelmatningen vid Väsby båtsmanstorp hade inte riktigt kommit igång, där blev vi istället alla rejält grundlurade

Roger Tory Petersons värmländska härstamning

De flesta fågelskådare som har hållit på ett tag är väl bekanta med ett av de största namnen inom den moderna ornitologin. Roger Tory Peterson (1908-1996), fågelmålare, författare och initiativtagare till en oändlig rad med fälthandböcker, framförallt om fåglar i olika delar av världen. Han har gjort sig känd som den moderna fälthandbokens urfader, då han var först med den metod man ännu använder i dessa (*Peterson Identification System*), med pilar och streck där man påvisar skillnader och likheter i dräkten, samt att man förser beskrivningarna med utbredningskartor. Han, om någon, bräcker våra egna världsberömda jättar inom samma gebit, nämligen Lars Jonsson, Lars Svensson och Dan Zetterström. Men nu råkade jag snubbla över uppgiften om att RTP:s pappa, Carl Gustaf Petersson (1868-1946) var svensk och utvandrade från Karlstad med sina föräldrar, järnvägsarbetaren Nils Peter Petersson och Anna Sofia Folkert från Vislanda, vilket jag inte kände till tidigare - trots min bakgrund som släktforskare. Genealogen inom mig vaknade naturligtvis till och jag tog kontakt med Torbjörn Näs i Mora, som gjorde en liten sökning, varvid vi fick fram några generationer. För den som tycker det är intressant med lite ornitologisk historia, kan jag berätta att det sedan 2007 finns en biografi nedtecknad över Roger Tory Peterson, skriven av Douglas Carlson ISBN-10: 029271680X ISBN-13: 978-0292716803 på engelska förstås. Boken finns som ebok att ladda ner också. ☒

JOJE LINTRUP

när "gröngölingen" Mats Weiland kom promenerandes lockade med sin sång på gröngölingars vis...

Den 23 februari tittade äntligen solen fram, vårt fina sångsvanspar hade sedan några dagar tillbaka kommit till sjöängen där även ett par ormråkar kretsade runt. Grönsiskor, tofsmes, kungsfågel, steglits, gärdsmyg, och domherre var några av arterna vi såg. När gröngölingen den här gången hördes inifrån skogen var vi alla först på spänn men det var inte Mats utan en äkta gröngöling. Efter vandringarna är det skönt så här års att komma in i värmen vid Naturcafeet och ha en gemensam fika och en artgenomgång. ☒

INGRID STENMAN

Posttidning B

JOK-Bladet
Båtsman Nähls Gränd 4
163 47 Spånga

Får jag rekommendera
en ny hobby: Fågel-
skådarskådning!

Fågelskådare uppträder oftast solitärt eller i mindre grupper på strandängar och i skog och mark, men kan ibland samlas i större grupper på de mest oväntade lokaler, som här i Akalla industriområde.

Fågelskådare är tack vare sin storlek lätta att få syn på, och de är tacksamma att fotografera då de rör sig tämligen långsamt och ofta stannar länge på ett ställe. Trots den varierande dräkten är de lätta känna igen: De bär omkring på stora kikare, stativ och kameror med enorma teleobjektiv.

De har ingen direkt sång. Deras lockrop går oftast ut via sms eller sociala medier. Fågelskådare är en vänlig och generös art som gärna delar med sig av sina observationer och kunskaper till varandra. Artfränder med enklare utrustning inbjuds att titta i tubkikare som fokuserats på rariteter.

Detta beteende gynnar sannolikt artens tillväxt, vilket kan vara välbehövligt då medelåldern synes vara tämligen hög. Tack för att ni finns! Hälsningar från en av de mindre erfarna och med enkel utrustning. ☒

EMMA NORDVIK PREMFORSS, SOLLENTUNA

Akalla, på jakt efter svarthalsad trast. Foto: Emma NP